

IMOM AL-BUXORIY ASARLARIDA ILM-MA'RIFATNING AFZALLIKLARI HAQIDA

Odasheva Feruzaxon

Andijon Davlat Universiteti

“Umumiy pedagogika” kafedrası o`qituvchisi

Shabdullayeva Lazokatxon Orifbekovna

Andijon Davlat Universiteti

“Umumiy pedagogika” kafedrası o`qituvchisi

Annotatsiya: Insonning kelajakda ahli solih, komil inson bo`lib etishishi, avvalo uning yoshligida olgan odob-ahloqi va ta`lim-tarbiyasiga bog`liq. Shuning uchun bir hadisi sharifda shunday deyiladi: ”Yoshlikda o`rganilgan ilm, toshga o`yilgan naqsh kabidir”. Har bir diniy ta`limotda inson hayotining muayyan davrlariga qaratilgan jihatlar bor. Ammo ilm olish “beshikdan-qabrgacha” inson zimmasidagi mas`uliyatdir. Ushbu maqolada Muhaddis Al-Buxoriy asarlarida inson hayotining barcha bosqichlari, ayniqsa, yoshlikda ta`lim olishga katta e`tibor qaratilganligi haqida so`z boradi.

Kalit so'zlar: Qur`oni karim, hadis, ta`lim-tarbiya, ilm, ma`rifat, ma`naviyat, ma`rifat, qadriyat, milliylik, islom dini, amal, manfaat.

Аннотация: Факторы, непосредственно связанные с развитием науки и техники, оказывают большое влияние на социально-экономическое развитие страны. Из истории известно, что ученые Узбекистана уже много лет привлекают мировых ученых своим интеллектуальным потенциалом и достижениями в этой области. Данная статья посвящена изучению жизни и деятельности наших великих предков и их пользованию среди народа.

Ключевые слова: Воспитание, Священный Коран, хадис, патриотизм, государство, программа, духовно-просветительское дело, учитель, национальность, духовность.

Bugungi kunda har bir sohada bo`lgani kabi ta`lim tizimida ham ko`plab o`zgarishlar olib borilmoqda. Hozirgi davrda lm-fan rivoji xorijiy konferensiyalar va simpoziumlarda, xalqaro grantlardagi ilmiy loyihalarda, qo`shma dasturlar tuzishda, shuningdek, mustaqillik yillarida asos solingan va alohida yo`nalish sifatida rivojlanib borayotgan shaxsiy tashabbuslar, hamkorlik o`rnatish yo`llari orqali amalga oshirilmoqda. Ta'limda yangi yondashuvlarni ilgari suradigan konsepsiyalar, Davlat ta'lim standarti (DTSlari), o`quv dasturi, darsliklar, o`quv adabiyotlarining yangi avlodi yaratilib, maktab amaliyotida va oliy ta`lim muassasalarida joriy etilmoqda.

Bunda o`quv jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish va kafolatlangan natijalarga erishish yo`llarini ko`rsatish muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda o`quvchi va talabaga nisbatan passiv ob`ekt emas, balki faol ishtirokchi sifatida qarash va har bir mashg`ulotni ana shunday yondashuv asosida tashkil etish bugungi ta`lim siyosatining muhim talablaridan biri hisoblanadi. Bunday vaziyatda talabalarning bilimni baholash masalasi ham o`ziga xos mazmun-mohiyat kasb etishi, shubhasiz. Ta`lim jarayoning ayni jihatiga bo`lgan e`tibor va izlanishlar natijasi o`laroq, yangi mexanizmlar ishlab chiqilib amaliyotga joriy qilindi. Rivojlangan davlatlar ta`lim tizimi va milliy ta`lim-tarbiya sohamiz tajribalarini umumlashtirish natijasida yaratilgan bu mexanizmning afzalliklari bugun har bir pedagog xodimning ish jarayonida yaqqol ko`zga tashlanib turibdi.

Joriy etilayotgan yangiliklarning samarasini monitoring qilib borish, uning natijalarini atroflicha tahlil qilish o`quvchi va talabalarning bilimlarini o`zlashtirishidagi bo`shliqlarni har bir fan, har bir mavzu kesimida aniqlash va ularni bartaraf etishning aniq chora-tadbirlarini belgilash masalalari pedagogik jamoalarning doimiy diqqat markazida turishi kerak. Shu bilan bir qatorda yoshlarni milliy tariximiz va madaniyatimiz, dinimizning buyuk mutafakkirlarini o`rganish ham dolzarb ahamiyatga ega.

Vatanimiz mustaqil taraqqiyot yo`liga qadam qo`ygach, ko`hna tariximiz, milliy qadriyatlarimiz, madaniy merosimizga e`tibor kuchayib, ulug` ajdodlarimiz–o`lmas asarlar yaratib ketgan buyuk allomalarning hayoti va ijodini puxta o`rganish va ulardan keng xalq ommasini bahramand qilish bo`yicha salmoqli ishlar amalga oshirildi. Ushbu tarixiy jarayonda, ayniqsa, muborak dinimizga bo`lgan munosabatning batamom o`zgarganini alohida ta`kidlashimiz o`rinlidir. Azaldan umuminsoniy qadriyatlar, ma`naviyat va ma`rifatning mustahkam poydevori sanalgan diniy ilmlarga katta e`tibor berilayotgani, Qur`oni karim va payg`ambarimiz alayhissalomning muborak hadislarini o`zbek tiliga tarjima qilinib, keng ko`lamda o`rganilayotgani va ularning ruhiy, ijtimoiy-madaniy hayotimizga tobora singib borayotgani fikrimizning dalilidir.

Islom dunyosining eng mashxur kishilardan biri buyuk muhaddis bobomiz Imom Buxoriydir. U kishini “Muhaddislar imomi” deydilar. Muhaddis- “hadis biluvchi, hadis aytuvchi” degani. Hadis esa payg`ambarimiz so`zlaridir. Hadislarni yig`ish payg`ambarimiz davrlaridan boshlangan. Lekin vaqt o`tishi bilan ularni saralash, ishonchlilarini ishonchsizlaridan ajratib olish murakkablashib qiyinlashib borgan. Hadisshunoslik degan fan hadislarining “sahih” (ishonchli)larini, “nosahih” (ishonchsiz)laridan ajratish bilan shug`ullangan. Imom Buxoriy mana shunday hadis ilmining Buxorodan etishib chiqqan va butun dunyoga shuxrat taratgan allomasi edi.

U kishining hayot yo`llari ham biz uchun ibratlidir. O`z zehni va yod olish quvvati bilan o`n yoshlaridan ustozlarini shoshirib qo`ya boshladi. O`n olti yoshida minglab hadislarini yod bilar, ularni “sahih” va “nosahih”larini bilan birma-bir isbot

qilib bera olardi. U ilm olishda bu bilan cheklanmadi. Kesh bilan Marvdan Makka-yu Madinagacha, Balx bilan Xirotdan Bag`dod-u Basragacha, Nishopurdan Misr va Shomgacha yurtma-yurt, shaharma-shahar kezib, ilm o`rgandi, o`zi aytganidek, “mingdan ortiq ishonchli allomalardam hadis yozib oldi”. Ko`pdan-ko`p hadis ulamolari bilan uchrashdi. Sahobalar va tobeinlarni hayot sanalarini birma-bir tekshirib, ularning har bir hadisini Qur`oni karim oyatlariga va payg`ambarimiz hayotlariga solishtirib chiqdi.

Bularning mahsuli sifatida bizga yigirmadan ortiq asar yozib qoldirdi. Buyuk alloma mehnatining naqadar kattaligini tasavvur qilish uchun birgina ma`lumot keltirib o`taman. U birgina “Al-jome`as-sahih” (“Ishonchli to`plam”) kitobi ustida o`n olti yil ishlagan. Unga kiritilgan 7397 hadis 600ming hadisning ichidan saralab olingan.

Imom Buxoriy aql-u zakovati va tinimsiz mehnati bilan olis yurtlarda beqiyos shuxrat topgan, “muhaddislar imomi”, “muhaddislar sultoni” unvonlarini olgan.

Imom Buxoriy hayotining so`nggi yillari Samarqand yaqinidagi Xartang qishlog`ida kechdi. Buyuk bobomiz to`plab, saralab bergan minglab hadislar, necha asrlardirki, avlodlar uchun qo`llanma va yo`llanma bo`lib kelmoqda.

Quyida Imom Buxoriy kitoblaridan olingan ilmning fazilati to`g`risidagi hadislaridan keltirib o`tamiz.

Alloh taolo Qur`oni karimda:” Alloh taolo sizlarning orangizdagi imon keltirganlarni va ilmni yuksaltirganlarni bu dunyoda yarlaqab, martabasini ulug` qilg`aydir, oxiratda jannatga kirmoqlikni nasib etgusidir, Alloh taolo qilayotgan ishlaringizdan xabardordir”,- deyilgan. Yana boshqa oyati karimasida esa: ”Yo Rabbii, ilmimni ziyoda qilg`aysen, deb ayt!”- deyilgan.

Rasullulloh sollallohu alayhi vassallam aytganlar: “Alloh taolo menga yuborgan hidoyat singari ilm ham ko`p yog`gan yomg`irga o`xshaydi. Ba`zi yer sof, unumdor bo`lib, yomg`irni o`ziga singdiradi-da, har-xil o`simliklar va ko`katlarni o`stiradi va ba`zi yer qurg`oq qattiq bo`lib, suvni emmasdan, o`ziga to`playdi, undan Alloh taolo bandalarini foydalaniradi. Odamlar suvdan ichadi, hayvonlarni va ekinlarni sug`oradi. Ba`zi yer esa, tekis bo`lib suvni o`zida tutib qolmaydi, ko`katni ham ko`kartirmaydi. Bularni quyidagicha muqoyasa qilish mumkin: Bir kishi Alloh ilmini (islomni) teran o`rganadi, teran tushunadi va undan manfaatlanadi. Va Alloh buyurgan hidoyatni o`zi o`rganib, o`zgalarga ham o`rgatadi. Ikkinchi bir kishi ilm o`rganib, odamlarga ham o`rgatadi. Ammo o`zi amal qilmaydi. Uchinchi bir kishi mutakabbirlik qilib, o`zi ham o`rganmaydi, o`zgalarga ham o`rgatmaydi. Bulardan birinchisi mo`min, ikkinchisi fosiq va uchinchisi kofirdir”.

Yuqorida keltirilgan ma`lumotlarga tayangan holda Imom Buxoriy hayot tarzi, ilm uchun fidoiyligi, e`tiqodining pokligi bilan barchaga ibrat bo`lganligini bilib olishimiz mumkin. Demak, ilm-ma`rifatni jam qilgan, ilm egallagan kishining ikki dunyosi oboddir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hadis (Al-jome`as-sahih). 1-2-jildlar.-T.:”O`zbekiston milliy ensiklopediyasi”, 1997.
2. Mustaqillik:Izohli ilmiy-ommabop lug`at . Mualliflar: Abdullayev M., G.Abdurazzoqova va M.Abdullayeva umumiy tahriri ostida. T:Sharq, 2000.
3. Quronov M. Milliy tarbiya. Respublika ma`naviyat va ma`rifat kengashi. Milliy g`oya va mafkura ilmiy-amaliy markazi.-T.:Ma`naviyat, 2007.
4. D.Raximdjonov, M.Muhammadsiddiqov. Ilm-ma`rifatning fazilatlari. Toshkent-2018.
5. Ubaydulla Uvatov. Muhaddislar imomi. Toshkent. “Ma`naviyat” 1998 yil.